

Innhold

Forord	9
Introduksjon	11
ARNE MELCHIOR OG ULF SVERDRUP	
Kapittel 1	
Interessekonflikter i norsk handelspolitikk	15
ARNE MELCHIOR	
Offensive og defensive næringer	16
Fiskeri – tre næringer i én	18
Fisk – et evig sentrum i norsk handelspolitikk	20
Norsk landbruksproteksjonisme: et moderne fenomen	21
Sakskobling i forhandlinger	23
Fisk og landbruk – var det en kobling?	25
Sakskobling og forhandlingenes organisering	27
Institusjoner versus spill om næringsinteresser	29
Handlingsrom i handelspolitikken: osterollens mysterier	30
Norges forhandlingsmakt på retur?	31
Kapittel 2	
Fisk og jordbruk – hvem definerer Norges interesser?	35
IVAR GAASLAND	
Nærings- og handelspolitikk i skjæringspunktet mellom velferdsøkonomi og politisk økonomi	36
Hva er de samfunnsøkonomiske kostnadene ved jordbrukspolitikken?	40
Primærjordbruket	41
Den jordbruksbaserte verdikjeden	43
Resten av økonomien	45
Hva taper sjømatnæringen på jordbrukspolitikken?	49
En handelsvennlig jordbrukspolitikk – hva med bøndene?	55
Konklusjon	57

Kapittel 3

EU som handelspolitisk aktør	59
ARNE MELCHIOR OG ULF SVERDRUP	
Innledning	59
Fra 15 til 28 medlemsland: virkninger for landbruks- og regionalpolitikk	60
EUs traktatrevisjoner og Lisboa-traktaten	64
Den økonomiske krisen i EU	70
EU – én aktør eller mange?	72
Norges forhandlinger med EU i 2015	74
Sakskobling i Norges nåværende forhandlinger med EU	78
Når er sakskoblinger effektive?	81

Kapittel 4

Koblinger og forhandlinger – bakgrunnsteori	86
BÅRD HARSTAD	
Introduksjon	86
Forhandlingsrom og forhandlingsutfall	87
Koblinger kan være nødvendige.	91
Noen koblinger vil tjene alle	93
Koblinger som tap og pressmiddel.	94
Komplementære saker	96
Håndhevelse av avtaler	96
Effekten på selve forhandlingene og delegasjonen	97
Nasjonale interessekonflikter og flernivåspill	100
Forhandlinger om koblinger og sekvensielle forhandlinger	102
Konklusjoner	103

Kapittel 5

Nasjonal politikk og internasjonale forhandlinger	105
<i>Norsk handelspolitikk etter 1995</i>	
ARILD AURVÅG FARSUND OG OLUF LANGHELLE	
Innledning	105
Teoretiske perspektiver	106
Sektorpolitikken betydning for norske posisjoner i handelspolitikken	109
Jordbrukspolitikken	109
Fiskeri- og havbrukspolitikken	110
Handelspolitikk som utenrikspolitikk	112

Fiskeri- og jordbruksinteressene i handelspolitikken	113
EØS – påvirker, men integrerer ikke fiskeri- og jordbrukshensyn	113
Frihandelsavtalene gjennom EFTA – fisk og landbruk, men adskilt	115
Doha-runden i WTO – en kobling man ikke kan unngå . .	116
Laksesaken mot EU i WTO	121
Fisk mot landbruk, eller?	122
Politisk og administrativ samordning i regjeringen	122
Politisk samordning i Stortinget	125
Hvem har mest innflytelse av fisk og landbruk?	127
Takk til	129

Kapittel 6

Fisk versus landbruk i Norges handelsforhandlinger,

1947–1994	130
---------------------	-----

HANS OTTO FRØLAND

Introduksjon	130
GATT-forhandlingene	133
OEEC-forhandlingene	136
Nordisk tollunion	138
Frihandelsforbundet EFTA	142
Forhandlinger om tiltredelsestraktater og handelsavtale med EF/EU	147
Sluttvurderinger: kontinuitet og brudd i interesseavveiningen .	153

Kapittel 7

Sakskoblinger i EØS-forhandlingene (1990–91)	155
--	-----

LISE RYE

Innledning	156
Den økonomiske integrasjonsprosessen mellom EFTA og EF .	158
EØS-forhandlingene	161
Det norske kravet om full markedsadgang for fisk	163
EFs kobling mellom markedsadgang og ressursadgang	166
Koblingen mellom fisk, landbruk og fond til økonomisk og sosial utjevning	168
Fiskeriforhandlingene	170
Fra full markedsadgang til konkrete forbedringer	175
Konklusjon	181

Kapittel 8

Markedsadgang for fisk før 1960	182
--	-----

HANS OTTO FRØLAND

Introduksjon	182
Forhandlinger under unionsbetingelser	183
Separatforhandlinger i unionstiden	186
1920-årene: eksportstrategi for fisk	189
Handelskonflikt med «vinlandene»	190
Sildeforhandlinger med østeuropeiske land	192
1930-tallet: norsk forsvar mot internasjonal proteksjonisme . .	195
Handelsavtalen med Storbritannia	196
Bytte av importkvoter	198
Sanksjoner og opprustning: båter, fly og kanoner	200
Byttehandel med Øst-Europa etter 1945	201
Konklusjon	203

Kapittel 9

Handelspolitikken for tekstilvarer 1977–86	205
---	-----

ARNE MELCHIOR

Teko-proteksjonismen i historisk perspektiv	206
Norge brøt med MFA	208
MFA og «globalkvoter»: Hva var forskjellen?	210
Den økonomiske virkningen av kvotene	211
De multilaterale forhandlingene om forlengelse av MFA	214
Hvorfor godtok eksportlandene MFA?	218
Sakskoblinger i forhandlingene	220
Norges bilaterale MFA-forhandlinger	222
Internasjonale reaksjoner på globalkvotene	225
Beslutningsprosessen i Norge	226
Implikasjoner	228

Om forfatterne	231
---------------------------------	-----

Referanser	233
-----------------------------	-----

Stikkord	251
---------------------------	-----

Forord

Denne boken er resultat av et prosjekt i regi av NUPI (Norsk utenrikspolitisk institutt) i 2014–15, med Arne Melchior som prosjektleder. Prosjektet har vært finansiert av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF, prosjekt nr. 901013). I tillegg er arbeidet med bokens kapittel 3 delfinansiert av Norges forskningsråd gjennom NUPI-prosjektet «Europe in transition – small states in an age of global shifts» (NFR, prosjekt nr. 238017). Vi takker FHF og NFR for den finansielle støtten.

Boken er finansiert av en institusjon med tilknytning til sjømatnæringen, og mange av kapitlene har fokus på problemstillinger som er relevante for denne næringen. Bokens temaområde er imidlertid bredere enn dette, og bokens kapitler er forskningsbaserte – med basis i forfatternes mange års forskningserfaring på de respektive fagområder. Forfatterne kommer fra fire ulike universiteter i tillegg til NUPI, med spisskompetanse innenfor fagfeltet. Som bokens redaktører vil vi ikke minst takke de andre forfatterne for deres bidrag til boken. Vi håper at boken vil bli et nyttig innspill både i forskning og i debatt om handelspolitikken.

Prosjektet har hatt en referansegruppe bestående av Kristin Alnes, Trond Davidsen, Otto Gregussen og Berit A. Hanssen (medlemmer), samt Erik Juel, Magnor Nerheim, Hans Petter Næs og Øystein Valanes (observatører). Utkast til bokens kapitler ble presentert på et seminar i mai 2015, med deltakelse fra referansegruppen. Vi takker referansegruppen for innspill og kommentarer. Som vanlig understrekes at resultatet, inkludert eventuelle feil og mangler, står for forfatternes regning.

Takk også til Universitetsforlaget v/Erik Juel for smidig samarbeid og nyttige innspill om bokens utforming og framdrift – også da tidsplanen viste seg å være noen uker for optimistisk!

God lesning!

Oslo, september 2015

Arne Melchior og Ulf Sverdrup